

УДК: 378.147

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-10-24>**Валентина Миколаївна Плюц,**

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хімії,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,

вул. Шевченка 1а, м. Кропивницький, Україна,

Катерина Іванівна Степанюк,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,

Бердянський державний педагогічний університет,

вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Україна,

Валентина Андріївна Білан,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

вул. Садова, 28-А, м. Умань, Черкаська обл., Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЗДАТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розв'язується актуальна проблема психолого-педагогічної діагностики професійного самовдосконалення студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Незважаючи на значну кількість праць і між-дисциплінарну бібліографію проблеми самовдосконалення, було визначено протиріччя між змістом підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності і невикористанням повною мірою можливостей професійного самовдосконалення для становлення конкурентоспроможного вчителя. Мета дослідження полягає у розкритті результатів психолого-педагогічної діагностики здатності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. Основними критеріями професійного самовдосконалення студентів визначено самоактуалізацію та саморозвиток особистості. На основі цього розроблено методичний інструментарій, за яким проведено психолого-педагогічну діагностику сформованості цієї якості у студентів. Це уможливило їх диференціацію за високим, середнім та низьким рівнями професійного самовдосконалення із відповідними характеристиками якісних вимірів, що відкриває перспективи для розробки відповідних ефективних заходів щодо підвищення якості підготовки студентів до професійного самовдосконалення в теоретичному, практичному та методичному аспектах.

Ключові слова: самовдосконалення, професійне самовдосконалення, майбутні вчителі, психолого-педагогічна діагностика, методичний інструментарій, рівні.

Вступ

Широкі розповсюдження інновацій обумовлює зміни в системі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Провідним завданням системи вищої педагогічної освіти є розробка та впровадження у навчально-пізнавальний процес нових форм, методів і засобів професійної підготовки вчителя, головною метою якого є забезпечення готовності молодого вчителя відповідно до вимог сучасного суспільства, що постійно змінюється. Одним із таких засобів становлення вчителя може бути професійне самовдосконалення особистості.

Виходячи з вищезазначеного актуальною і своєчасною є проблема психолого-педагогічної діагностики здатності студентів до професійного самовдосконалення, результати якої дадуть змогу розкрити перспективи подальших досліджень для розробки ефективних заходів щодо підвищення якості підготовки майбутніх учителів.

Професійне самовдосконалення особистості ми розуміємо як цілеспрямований, систематичний та творчий процес вивчення суб'єктом своїх здібностей, нахилів, можливостей і професійно значущих якостей,

який передбачає самостійне поглиблення й розширення професійних знань, посилення стійкої мотивації особистісного розвитку, забезпечує оволодіння професійною компетентністю у відповідності до вимог сучасного суспільства [1].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях окреслене поняття характеризується як найважливіша умова безперервного розвитку особистості, що визначає її професійну успішність і підкреслює важливість стимулювання цього процесу. Так, Г. Селевко визначає, самовдосконалення як процес усвідомленого, керованого особистістю розвитку, в якому в суб'єктних цілях та інтересах особистості цілеспрямовано формуються і розвиваються її якості та здібності [5].

На думку інших авторів, самовдосконалення варто розглядати через призму самопізнання, самоактуалізації, самовизначення, самооцінки, оскільки особистість «самотворюється» протягом усього життя і процес самовдосконалення є привнесенням себе у світ, а світу – в себе [1].

Уперше поняття самоактуалізації з'явилося у дослідженнях А. Маслоу і було пов'язано з його ієрархі-

чною класифікацією базових потреб. Він виділив п'ять груп, кожна з яких складається з декількох менш загальних потреб та бажань. Основна потреба людини, на думку автора, полягає в самоактуалізації та прагненні до самовдосконалення. Вона є останньою базовою необхідністю і визначається як «прагнення людини до можливо більш повного виявлення і розвитку власних особистісних можливостей» [2, с. 32].

Узагальнюючи погляди дослідників, бачимо, що самоактуалізація передбачає повне використання людиною своїх здібностей та можливостей, тобто прагнення до самоактуалізації і є, по суті, прагненням до самовдосконалення за рахунок специфічного включення таких особистісних якостей, як мотиваційна сфера особистості, рефлексія тощо. Отже, самоактуалізація, будучи за своєю сутністю прагненням до самореалізації, основною метою має самовдосконалення особистості. Саморозвиток, в свою чергу, є структурним елементом самовдосконалення, який дозволяє виявити загальну здатність людини до роботи над змінами своїх особистісних та професійних якостей.

Мета статті – розкрити результати психолого-педагогічної діагностики здатності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення.

Завдання: визначити критерії професійного самовдосконалення студентів, на цій основі розробити методичний інструментарій, за яким провести психолого-педагогічну діагностику для диференціації рівнів професійного самовдосконалення у студентів вищих навчальних закладів.

Методи дослідження

Зважаючи на те, що поняття «професійне самовдосконалення» у більшості наукових праць з невеликими розбіжностями у його визначенні пов'язують із саморозвитком особистості та її самоактуалізацією, доцільним є визначення цих дефініцій критеріями професійного самовдосконалення майбутніх учителів.

Проведений аналіз теоретичних джерел дав змогу нам визначити три рівні професійного самовдосконалення. Перший рівень – низький – характеризується відсутністю у майбутніх учителів прагнень до самореалізації та навичок самоактуалізації; особистісний розвиток не відбувається. Для студентів, що мають другий рівень – середній – саморозвиток не має систематичного характеру і передусім залежить від зовнішніх мотивів; студенти прагнуть реалізувати свої можливості і здатності, але не володіють необхідними навичками; на діяльність великий вплив здійснюють зовнішні мотиви. Третій рівень – високий – передбачає, що студенти володіють високим рівнем саморозвитку, мають усвідомлену мету і перспективи розвитку, проявляють активність з метою самореалізації і максимальної самоактуалізації своїх здібностей і можливостей; мають високорозвинену внутрішню мотивацію.

Зазначені критерії і рівні покладено в основу розробки методичного інструментарію і проведено психолого-педагогічну діагностику здатності студентів до професійного самовдосконалення як механізму становлення важливих особистісних та професійних якостей. В дослідженні прийняли участь 204 особи.

Перша серія діагностичних зрізів стосувалася дослідження прагнення студентів-майбутніх учителів до самоактуалізації. З цією метою ми використали інтерпретацію тесту самоактуалізації (САТ), де студентам необхідно було із двох запропонованих варіантів обрати той, що найбільше їм відповідає [4]. В цій методиці ми використовували не всі шкали, а лише ті, які, на нашу думку, найбільше відповідають темі нашого дослідження: шкали пізнавальних потреб, гнучкості поведінки та креативності. Це можливо зробити, оскільки однією з особливостей методики є її варіативність, тобто в залежності від мети дослідження тест може бути інтерпретований частково чи повністю. Оскільки ми прагнули виявити зв'язок ступеня самоактуалізації з рівнем розвитку здатності до професійного самовдосконалення особистості майбутнього вчителя, то обмежились аналізом результатів лише за базовими шкалами.

Другим критерієм, який визначає здатність студентів до самовдосконалення, є здатність до саморозвитку. Для його дослідження ми використали першу анкету із методики «Бар'єри педагогічної діяльності», яка складається із п'ятнадцяти тверджень [3]. Наприклад, «Я прагну вивчити себе», «Перепопи, що виникають, стимулюють мою активність», тощо. Зазначені твердження необхідно оцінити за п'ятибальною шкалою.

Оскільки потреба у будь-якій діяльності визначається компонентами мотиваційної сфери, то за найхарактернішими видами діяльності з метою задоволення тієї чи іншої потреби можна з достатньою підставою говорити про стан та особливості розвитку спрямованості у конкретному виді діяльності. Мотиви пізнавальної та трудової діяльності зазвичай виявляються в конкретній формі, досить чітко усвідомлюються людиною. Саме це надає змогу виявити їх за допомогою “прямих” методів дослідження (анкетування, бесід, інтерв'ю) у поєднанні з непрямыми (наприклад, спостереження, створення певних ситуацій та їх аналіз). Для виявлення домінуючих мотивів вибору та оволодінню педагогічною професією студентам пропонувалась анкета, в якій необхідно обрати з переліку основних мотивів (соціальні, професійні, пізнавальні, меркантильні та мотиви самоствердження) три основні, що найбільше спонукають до навчальної діяльності.

Надалі за авторською методикою було проведено анкетування з метою з'ясування стану розвитку інтересу студентів до навчання, педагогічної професії а, отже, й до професійного самовдосконалення. Студентам пропонувалось обрати властиві їм показники динаміки розвитку інтересу до педагогічної професії під час навчання, а саме: 1) під час навчання інтерес

до оволодіння педагогічною професією залишився на первинному рівні; 2) навчання фахових дисциплін сприяло посиленню інтересу до оволодіння педагогічною професією; 3) навчання фахових дисциплін сприяло зниженню інтересу до оволодіння педагогічною професією; 4) вивчення психолого-педагогічних дисциплін сприяло посиленню інтересу до оволодіння педагогічною професією.

Результати дослідження

Результати досліджень першої серії діагностичних зрізів не виявили студентів, які здатні повною

мірою до самоактуалізації. Респонденти не намагаються максимально реалізувати свої можливості та здібності, на їх діяльність великий вплив здійснюють зовнішні мотиви. Результати дослідження представлені у таблиці (табл. 1).

Результати визначення другого критерію професійного самовдосконалення свідчать, що здатність до саморозвитку для більшості студентів також знаходиться на середньому рівні (табл. 1). У багатьох із них відсутня система саморозвитку, а орієнтація на саморозвиток залежить від зовнішніх мотивів.

Таблиця 1.

Рівні розвитку здатності до професійного самовдосконалення

Курс	Високий рівень			Середній рівень			Низький рівень		
	Складові здатності професійного самовдосконалення								
	Прагнення до самоактуалізації	Прагнення до саморозвитку, %	Середнє значення за двома складовими, %	Прагнення до самоактуалізації	Прагнення до саморозвитку, %	Середнє значення за двома складовими, %	Прагнення до самоактуалізації	Прагнення до саморозвитку, %	Середнє значення за двома складовими, %
1	51,8	26,8	39,3	39,3	67,8	53,6	8,9	5,4	7,1
2	28,8	13,5	21,2	69,2	73	71,1	2	13,5	7,7
3	35	15	25	52,5	70	61,3	12,5	15	13,7
4	23,1	21,2	22,1	71,2	73	72,1	5,7	5,8	5,8
6	28,8	25	26,9	69,2	71,2	70,2	2,0	3,8	2,9
Середній показник	33,5	20,3	26,9	60,3	71	65,7	6,22	8,7	7,4

Ми визначили середні показники в кожній групі, обрахували їх у відсотковому співвідношенні й ці результати звели до таблиці з метою визначення рівня здатності до професійного самовдосконалення особистості (табл. 1). Загальний показник до професійного самовдосконалення особистості склав 26,9% для високого рівня, 65,7% – для середнього та 7,4% – для низького. Відповідно до окреслених нами рівнів результати дослідження дають підстави стверджувати, що більшість студентів (середнього та низького рівня) не володіють повною мірою необхідними знаннями і вміннями з організації та здійснення систематичної роботи з професійного самовдосконалення.

З метою виявлення конкретних умов, які впливають на процеси професійного самовдосконалення студентів, ми вивчили фактори, які перешкоджають або стимулюють процес – мотивація та інтерес до навчання.

Проаналізувавши анкети студентів, ми з'ясували, що пізнавальні мотиви, потреба у розширенні знань властиві 28,92% студентів, а професійні – 30,39%. Від цієї групи студентів можна чекати підвищення інтересу до занять з фахових дисциплін, а отже й прагнення

до професійного самовдосконалення. Певна частина студентів керуються під час вступу соціальними мотивами – 15,68% та мотивами самоствердження – 7,35%.

Однак, як показало дослідження, існують студенти, які обирають місце навчання, керуючись спонукальними та меркантильними мотивами –9,31% та 8,33% відповідно. Як показує досвід, вони не виявляють особливого інтересу до навчання і майбутньої професії й відповідно до свого професійного самовдосконалення.

Аналіз мотивації студентів до вибору й оволодіння педагогічною професією представлений у вигляді таблиці (табл. 2).

Окрім того, під час бесід зі студентами було встановлено, що максимальне задоволення обраною професією і процесом навчання спостерігається у студентів першого курсу. Далі цей показник знижується аж до п'ятого, а отже, знижується також інтерес до оволодіння педагогічною професією. Емпіричні дані результатів впливу фахових та психолого-педагогічних дисциплін на розвиток інтересу студентів до навчання подано у таблиці (табл. 3).

Таблиця 2.

Аналіз мотивації студентів до оволодіння педагогічною професією

Мотиви	Соці- альні	Пізна- вальні	Профе- сійні	Слону- кальні	Самос- твер- дження	Мерка- нтильні
Кількість студентів	32	59	62	19	15	17
Відсотки	15,68	28,92	30,39	9,31	7,35	8,33

Для кожного з показників динаміки впливу вивчення фахових і загальнопедагогічних дисциплін на розвиток інтересу студентів до навчання значення відсотків прихильників його на кожному курсі за даними таблиці позначено точками в прямокутній

системі координат xOy , де x – курс навчання ($x=1,2,3,4,6$), а y відсоток прихильників розвитку інтересу. З'єднавши послідовно ці точки, одержали ламану емпіричну лінію регресії (рис. 1).

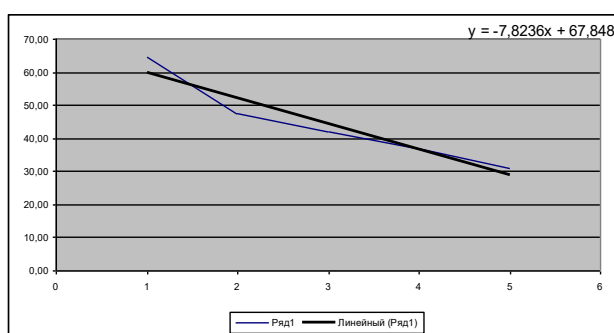
Таблиця 3.

Динаміка впливу вивчення фахових та загальнопедагогічних дисциплін на розвиток інтересу студентів до навчання

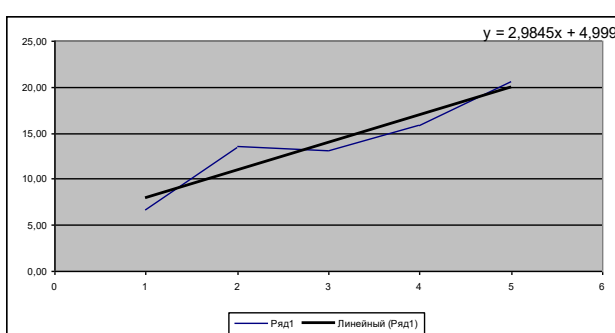
Показник	ЦДПУ ім. В. Винниченка					Загальне число і середній % прихильників
	1 курс кількість відсотки	2 курс кількість відсотки	3 курс кількість відсотки	4 курс кількість відсотки	6 курс кількість відсотки	
1	29 64,44	21 47,73	16 42,11	14 36,84	12 30,77	92 45,10
2	3 6,67	6 13,64	5 13,16	6 15,79	8 20,51	28 13,73
3	5 11,11	9 20,45	10 26,32	9 23,68	10 25,64	43 21,08
4	8 17,78	8 18,18	7 18,42	9 23,68	9 23,08	41 20,10

Аналіз ламаних емпіричних ліній регресії дає змогу побудувати пряму лінію регресії

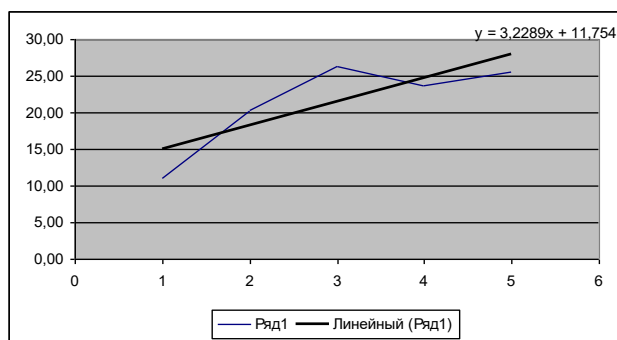
$$y = a_0 + a_1x \quad (1.1)$$

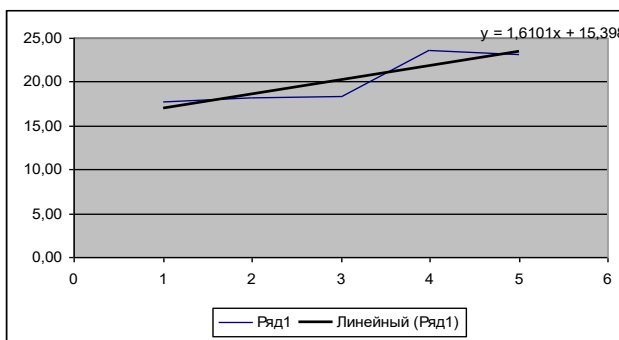
1 а

1 б

І в

І г

Рис. 1. Графічна залежність динаміки розвитку інтересу до майбутньої професії під час навчання в університеті.

а) під час навчання інтерес до оволодіння педагогічною професією залишився на первинному рівні;

б) навчання фахових дисциплін сприяло посиленню інтересу до оволодіння педагогічною професією;

в) навчання фахових дисциплін призвело до зниження інтересу до оволодіння педагогічною професією;

г) вивчення психолого-педагогічних дисциплін сприяло посиленню інтересу до оволодіння педагогічною професією.

Тут прогнозоване значення y_p при $x_p=6$ означає відсоток випускників після п'яти курсів навчання, які належать до зазначеного показника. Для прямої регресії за даними обчислень вказана область регресії.

Простежимо динаміку інтересу до оволодіння педагогічною професією за графіками зміни відсотка їх прихильників із часом навчання. Найбільшою виявилася група студентів, у яких інтерес до оволодіння майбутньою педагогічною професією залишився без змін – 45,10%. Максимальний показник спостерігається у студентів I курсу – 64,44%, а в процесі навчання відбувається зменшення числа прихильників вибору (мінімальний на IV-V курсах). З надійністю $\gamma=0,95$ стверджується, що швидкість зміни числа прихильників становить $\alpha=-7,82$.

Кількість студентів, у яких вивчення фахових дисциплін сприяло підвищенню інтересу до оволодіння професією, складає 13,73%. Отже, можна стверджувати, що з надійністю $\gamma=0,95$ швидкість зміни числа прихильників становить $\alpha=2,98$. Максимальний показник спостерігаємо з-поміж студентів 6-го курсу – 20,51%. Варто зазначити, що до 3-го курсу цей показник знижується і лише на IV-V курсах підвищується, що, на нашу думку, може бути пов'язано з виходом студентів на педагогічну практику. Кількість студентів, у яких вивчення фахових дисциплін сприяло зниженню інтересу, складає 21,08. З надійністю $\gamma=0,95$ стверджується, що швидкість зміни числа прихильників становить $\alpha=(3,22)$. Факт зниження інтересу до навчання впродовж вивчення фахових дисциплін у ВНЗ засвідчує те, що студенти не усвідомлюють їх значення для майбутньої професійної діяльності.

Загалом середнє значення показника самооцінки студентів природничих факультетів ЦДПУ засвідчує достатньо високий інтерес до оволодіння педагогічною професією. Якщо скласти показники самооцінки студентів, які зберегли інтерес, і студентів, у яких він посилювався, то в сумі вони складуть досить значну цифру – 78,93%. Показники ж самооцінки респондентів, у яких вивчення фахових дисциплін сприяло розвитку інтересу до навчання й до майбутньої професії складають 58,83%, що вказує на недостатню професійну спрямованість навчання саме фахових дисциплін, а отже їх вивчення не буде сприяти професійному самовдосконаленню майбутніх учителів.

Розвиток у майбутніх педагогів потреб у професійному самовдосконаленні можливий шляхом становлення відповідної мотивації та стійкого інтересу до професії. Факт зниження інтересу до вивчення фахових дисциплін вказує на те, що існує проблема низької якості підготовки студентів до професійного самовдосконалення в теоретичному, практичному та методичному аспектах.

Висновки

Визначено критерії (саморозвиток та самоактуалізація особистості) та рівні професійного самовдосконалення майбутніх учителів (високий, середній, низький). Розроблено методичний інструментарій, за яким проведено психолого-педагогічну діагностику здатності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів.

Охарактеризовано змістове наповнення високого, середнього та низького рівнів здатності студентів до професійного самовдосконалення. Так, у майбутнього вчителя з високим рівнем високорозвинена внутрішня мотивація, високий рівень саморозвитку, усвідомлена мета і перспективи розвитку, такі студенти проявляють активність з метою самореалізації і максимальної самоактуалізації своїх здібностей і можливостей; із середнім рівнем – саморозвиток не має системного та систематичного характеру і передусім залежить від зовнішніх мотивів; студенти прагнуть реалізувати свої можливості і здатності, але не володіють необхідними навичками; на діяльність великий вплив здійснюють зовнішні мотиви; студент із низьким рівнем не має прагнень до самореалі-

зації та навичок самоактуалізації; особистісний розвиток не відбувається.

За результатами виконання студентами серії діагностичних завдань з'ясовано, що високий рівень професійного самовдосконалення мають 26,9% студентів, середній – 65,7; низький – 7,4%. Відповідно до окреслених нами рівнів це дозволяє стверджувати, що більшість студентів ($65,3+7,2=72,5\%$) не володіють

необхідними знаннями і вміннями з організації та здійснення систематичної роботи з професійного самовдосконалення.

Перспектива подальшого дослідження полягає в розробці ефективної моделі професійного самовдосконалення майбутніх учителів у процесі їх фахової підготовки у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Квас В.М. Проблема формування готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення / В. М. Квас // Наукові записки. – Випуск 141. Частина II. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – С. 120-123

2. Маслоу А.Г. Самоактуалізація в Психологія личности: тексты. – М., 1982. – 110 с.

3. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – Кн.

2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – 480 с:

4. Тест самоактуализации (САТ) [электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1063>

5. Селевко Г. К. Руководство по организации воспитания школьников / Г. К. Селевко. – Москва: Народное образование, 2000. – 128 с.

REFERENCES

1. Kvas, V.M. (2015). Problema formuvannia hotovnosti maibutnix uchyteliv do profesiinoho samovdoskonalennia [The problem of forming the readiness of future teachers for professional self-improvement]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 141, 120-123. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka [in Ukrainian].

2. Maslow, A.G. (1982). *Samoaktualizatsiyas Psihologiya lichnosti: teksty* [Self-actualization in Psychology of personality: texts]. Moscow [in Russian].

3. Rogov, E.I. (2000). *Nastolnaya kniga prakticheskogo psihologa: Ucheb. Posobie* [Handbook of

practical psychologist: Proc. allowance]. 2nd ed. rev. Moscow: Gumanit. izd. tsentr VLADOS [in Russian].

4. *Test samoaktualizatsii (CAT) [Self-actualization test]*. Retrieved from: <https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1063> [in Russian].

5. Selevko, G. K. (2000). *Rukovodstvo po organizatsii vospitaniya shkolnikov [Guide to the organization of education of school children]*. Moscow: Narodnoe obrazovanie [in Russian].

Valentyna Pliushch,

PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), senior lecturer, Department of Chemistry, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, 1a, Shevchenka Str., Kropyvnytskyi, Ukraine,

Kateryna Stepaniuk,

PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor, Department of Primary Education, Berdiansk State Pedagogical University, 4, Shmidta Str., Berdiansk, Ukraine,

Velantyna Bilan,

PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor, Department of Special Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28-A, Sadova Str., Uman, Ukraine

PSYCHO-PEDAGOGICAL ASSESSMENT OF FUTURE TEACHERS' ABILITY FOR PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT

The paper deals with a relevant issue of psycho-pedagogical assessment of higher pedagogical institutions students' ability for professional self-development. The basic criteria of professional self-development of students are self-actualization and self-improvement. On this basis, a methodical toolkit has been developed, which provides psychological and pedagogical assessment of the maturity of this quality in the students. This makes it possible to distinguish them according to high, medium and low levels of professional self-development with the corresponding characteristics of qualitative measurements. The study involved 204 students-future teachers. The first series of the carried out assessment procedure involved the study of the respondents' aspiration for self-actualization. The interpretation of the self-actualization test (SAT), where students had to

choose from the two suggested options the one that was the most appropriate for them, was applied. The second criterion that determines the ability of students for self-development is the ability for self-improvement. In order to assess it, the first questionnaire of the “Barriers of Pedagogical Activity” method, which consists of fifteen statements, was used. Then, according to a specially designed questionnaire a survey was conducted in order to assess the students’ interest in education, pedagogical profession and, consequently, in professional self-development. As a result of the students’ performance of a series of diagnostic tasks, it has been determined that 26.9% of them have a high level of the ability for professional self-development, 65.7% have an average level, and 7.4% have a low one. According to the distinguished levels, this suggests that most students (65.3 + 7.2 = 72.5%) do not have the necessary knowledge and skills for organizing and carrying out systematic work on professional self-development, which opens the prospects for developing appropriate effective measures to improve the quality of students’ training in the field of professional self-development in the theoretical, practical and methodical aspects.

Keywords: self-development, professional self-development, future teachers, psycho-pedagogical assessment, methodical tools, levels.

Подано до редакції 18.09.2017

UDC: 378:331.102.212:78

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-10-25>

Tetiana Stratan-Artyshkova,

*Doctor of Pedagogy, professor, Department of Musical-Theoretical and Instrumental Disciplines,
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
1, Shevchenka Str., Kropyvnytskyi, Ukraine,*

Nadiia Fedchychyn,

*Doctor of Pedagogy, head of the Department of Foreign Languages,
I. Horbachevsky Ternopil State Medical University,
1, Voli Square, Ternopil, Ukraine,*

Valentyna Honcharuk,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University,
2, Sadova Str., Uman, Ukraine*

FUTURE SPECIALISTS’ CREATIVE CAPACITY AS A PERSONAL AND PROFESSIONAL QUALITY

The paper deals with the issue of the formation of creative capacity as a professional and personal quality, which makes a future teacher an author/creator of his/her own life and occupation. The relevant issue of implementing creative work of the future teacher’s professional training, which is characterized by the ability of future specialists to innovate, involves the achievement by future specialists of the integral top – the formation of the creative capacity as a professionally significant personal quality. The main criteria for the formation of the creative capacity of future teachers are determined: value-motivational (the formation of the system of values of an individual, awareness of the importance of his/her profession in the development of the spiritual and creative personality); cognitive-competence (degree of maturity of professional competencies, poly-artistic awareness, ability for integral analysis and synthesis); creative-activity (ability for self-expression in different types of creative-designing activities); creatively-presentative (ability to present, identify organizational skills, involve others in joint creativity), reflective-analytical (ability to perform self-assessment, analysis and introspection). The purpose of the research is to develop and verify the methodical system of forming the creative capacity of future teachers, which involves the implementation of technology of creative-designing activities. The designed methodical system is implemented according to the following stages: value-motivational, transformative-activity, productive, according to which the formation of components and indicators of creative capacity of the future teacher is carried out. The suggested technique has been experimentally assessed involving 500 students of Ukrainian universities, and its efficiency has been proved.

Keywords: creative capacity, professional training, creative-designing activity, future teacher.

Introduction

The focus of professional education on the individualized development of professionally significant qualities of a future teacher, his/her professional competencies, the transformation by the personality of his/her inner world

and creative self-realization in the profession and life on the ground of the formation and development of the subjective characteristics as the basis of his/her inner spiritual and creative self-development, self-expression, self-actualization, actualize the need to improve the quality of